

«Bahaweddin Mirkulal, Zeňňi Babany görsem...»

Category: Kitapcy, Magtymgulyny öwreniș

написано kitapcy | 24 января, 2025

"Bahaweddin Mirkulal, Zeňňi Babany görsem..." «BAHAWEDDIN MIRKULAL, ZEŇŇI BABANY GÖRSEM...»

Bahaweddin, Mirkulal, Zeňňi Baba Magtymguly atamyzyň mübärek goşgy setirlerinde eriş argaç bolup geçyär. Dana Pyragy «Turgul diydiler» diyen goşgy setirlerinde:

“Ol Bahaweddindir, ol hem bir ärdir,

Ol Zeňňi Babadyr, ol namydardyr,

Ol söýenşip duran tört çaryýardyr,

Maksadyň ne bolsa, sorgul" diýdiler.

Diýen setirlerine ser salsa Magtymguly atamyz Zeňni Bawany hem özňn bir halypasy hasaplapdyr. Zeňni Bawa diňe bir Magtymguly atamyzyň halypasy bolman,eýsem bütün türkmen halkynyň hem halypasydyr. Zeňni Bawa görnkli tanymal beýik Öwlüýäleriň biri bolan Hoja Ahmet  asawy Hezretleriniň ilkinji halypasy Arslan Bawanyň agtyklaryndandyr. Hoja Ahmet  asawynyň dört halypasy bardy. Olar, Menzur ata, Seýit ata, Süleýman ata, Hakym ata, ýada soňky iki bir adam bolan ýagdaýynda, Süleýman, Hakym dagylardyr. Menzur ata, Hoja Ahmet  asawy Hezretleriniň halypasy Arslan Bawanyň oglodydr. Ol ilkinji terbiýäni atasyndan alýar. Soňra Hoja Ahmet  asawy Hezretleriniň terbiýesine berilýär. Zahry we batyny ylymlarynyň alymy bolýar. Menzur Atanyň 594-nji ýylda (m.1194) aradan çykma-gy bilen,ogly Abdulm lik Ata halyfa bolýar.Aradan k n wagt geçm n-k  Abdulm lik Ata-da d n y den  tenden soňra, ogly T c Hoja atasynyň halypasy bolýar. T c Hoja 596-njy ýylda (m.1199) aradan çykýar. Zeňni Ata,T c Hojanyň oglodydr. Zeňni Ata uzak ýyllaryny dowamynda atasyndan we bawasyndan zahyr we batyn ylymlaryny  wrenýär. Hoja Ahmet  asawy Hezretleriniň halyflaryndan Hakym Atanyň hyzmatynda bolup,onusuň çuňnur ylymyndan we feýzinden k n peýdalanyar. Daškentde ýasaýardy, ýerli halkyň mallaryny bakardy. Halypasy Hakym Ata,582-nji ýylda (m.1186) aradan çykan soň Horezimde Ak-Gurganda (Bagyrganda) depin edilýär. Zeňni Ata, Hakym Atanyň aýaly Anbar ene bilen goş birikdirýär. Waka şeýle bolup geçýär: «Hakym Ata bir az garaýagyzyrakdy. Bir gün Anbar en niň kalbyna:"K sg , adamym gara bolmasady"diýen pikir gelip geçýär.Hakym Ata onuň bu pikirini Allahutagalanyň rugsady bilen aňyp:»Sen meni halamaýarsyň, emma menden soňra di inden gaýry ak ýeri bolmadyk garanyň eline düsersiň" diýy r. Anbar Ene bu düs njesi   in gaýtmyşym edip,aglap k n toba eden hem bolsa,Allatagala ol söýg li guly dileg edipdi, suw si rikden agypydy. Hakym Ata ölüm pellesi golay laberende, Horezimde ylym  wrenip ýoren ogullary Muhammet Hoja bilen Asgar Hajany çağyryp. Olara: "Öl minden soňra g ndogardan kyrk sany Abdal

geler, aralarynda gözü ejiziräk we aýagyny agsap basýan gara Abdal bardyr. Eneñizi, garaşmaly wagty bolan soñ şoňa beresiñiz" diýyär. Hakykatdan hem,ölüminden soñra. Sözi edilen kyrk mübärek kişi gelýär. Aralarynda biri yzyraga galypdy. Bu adam suratlandyrylan mübärek kişiniñ edil özüdi. Ol Zeñni Atady. Zeñni Ata aslynda Daşkent töwereklerinde çopançylyk edyärdi. Galyñ dodakly,diñe dişleri agaryp görünýän diýsen gara ýagyz pyýadady. Anbar Enäniñ mütdedi (yan ýoldaşy ýogalan ýa-da ãrinden aýyrlan aýalyñ, ikinji nikasyna çenli garaşmaly wagty)bolan soñ, ýanyndakylaryndan birini iberip nika talap etdi. Anbar Ene Kabul etmän: «Men Hakym Atadan soñ hiç kime barman. Beýle gara adama-ha hiç hem»diýip, red edip, kän gynanýar. Şol mahalam boýny gatady. Zeñni Atany bu ýagdaýdan habardar edyärrler. Zeñni Ata adam iberip: "Ýadynda bolsa, bir gün: "Käşgä, Hakym Ata gara bolmadyk bolsa bolmaýarmy?" diýip pikir edipdiñ. Hakym Ata keramat bilen seniñ ol pikiriñi bilip: "Ýakynda menden-de gararak birine aýal bolarsyn diýipdi" diýyär. Anbar Ene takdyryñ şeýledigine göz ýetiren soñ, aglap nikalaşmaga razy bolýar. Nika üçin razylyk berer-bermez boýny kadaly ýagdaýa gelýär. Zeñni Ata bilen goş birikdirýärlер, Öwlüýä we alym çagalary bolýar. Zeñni Ata Daşkent daglarynda çopançylyk edip şondan alýan muzzynyň hasabyna maşgalasynyň güzeranyny dolaýardy. Mallary sähhrada otlap ýorkä namazlaryny okaýardy. Kuran-y Keremi okap, Allatagalany ýatlaýardy. Otlamaga sürülen mallar onuñ daşyny galalap, otlaryny goýup ony diñleýärdiler. Agşam hem ýygnan odunlaryny arkasyna ýüklenip, öyüne gaýdýardy. Bir gïn jemlän odunlary ýaňy ýüklenjek bolup durka, ýanyna salam berip dört sany ýaş ýigit gelýär. Zeñni Ata olaryn Salamlaryny alyp, hal-ýagdaylaryny soraýar. Olar Buharanyň medreselerinde zahyry ylymlary alýandyklaryny, ýone batyn ylymlaryny öwredip biläýjek birini gözläp ýörenediklerini aýdýarlar. Zeñni Ata: «Duruñ, sizi rişat edäýjek kişiniñ nirededigini size habar bereýin»diýyär. Yaşlar muňa örän begendiler. Ol ýüzünü dört tarapa tutup: "Siziñ bu ylymda nesibäñiz bizden özgölerde däldir"diýyär. Bu dört ýigit soñurraq Zeñni Atanyň dört beýik halyfy boljak Uzyn Hasan Ata, Seýit Ata, Sabr Ata we Bedir Ata

dagylardan başga hiç kim hem däldi.Zeñni Atanyň sözüne ilki ynananlar Uzyn Hasan Ata bilen Sabr Ata boldy. Bu sebäpden,ilki bilen kemala gelenler hem olar boldy. Seýit Ahmet Ata bilen Bedir Ata gowy zatlaryň pikirini etmediler. Seýit Ata: "Men hem-ä Pygamber Aleýhissalamyň agtygy,hemem mekdep-medrese gören adam. Indi gel-gel şu garry çopanyň talyby bolaýynmy?" diýip oýlandy,yöne ýanyndakylardan-da aýrylyp gidibermedi.Onuň buýsanjaňlygy ýoluny ýapdy.Çeken kynçylyklaryny ýele sowurdy.Ýagdaýynda hiç-hili öñegidişlik duýylmaýardy.Seýit Ata bu ýagdaýy aňşyryp, Zeñni Atanyň özünden gówni galandygyna düşündi.Gidip Zeñni Atanyň aýaly Anbar Enä ýalbardy. Özüne şefagat etmegini towwakga etdi. Anbar Ene oña kömek etjegine söz berip: «Sen bu gije gara keçe tap-da şoňa dolanyp Zeñni Atanyň ýolunuň üstünde ýat,säher wagty namaz okamaga çykanda,seni beýle ýagdaýda görüp ýüregi awşasyn:»diýdi. Şol gije Anbar Ene,Zeñni Atadan Seýit Ahmet Atanyň ötünjini Kabul etmegini haýyst etdi.Zeñni Ata-da,Seýit Atany bagışlandygyny aýtdy. Säher wagty,namaz üçin daşaryk çykanda, ýoluň üstünde bir zadyň garalyp ýatandygyny gördü.Näme digini biljek bolup aýagy bilen yralady.Şol mahal,gara keçä bürenip ýatan Seýit Ata ýüzünü Zeñni Atanyň aýagyna süýkäp,ötünç sorady. Muhammet Aleýhissalamyň mübärek agtygyna aýagy degenine örän gynanan Zeñni Ata.Göwnüni görmek üçin Seýit Ata kän hezzet-hormat etdi. Seýit Ata şol bada kemala geldi.Zeñni Atanyň beýleki halypasy Beder Atanyň asyl ady Bedreddin Muhammetdi. Asyl ady Sadreddin Muhammet bolan Sadr Ata bilen Buhara Medresesinde bir hùjrede ýaşapdyrlar.Deñ ylym alypdyrlar. Derejeleri-de deñdi. Zeñni Atanyň talyby bolanlaryndan soňra.Sadr Ata beýgelen bolsa,Bedr Ata öñküsünden hem pese gaçypdy. Bedir Ata muny aňşyryp,gynanjyndan Anbar Enäniň ýanyna gelip göz ýaş döküp, oña arzyny mälim etdi. Anbar Ene-de Bedir Atanyň bu arzyny çemi gelen wagty Zeñni Ata ýetirdi.Zeñni Ata onuň toba edenine begenip ýylgyrdy-da:"Maňa ilki sataşanlarynda, olara rişat edip biljekdigimizi aýdanymyzda,Beddredin içinden: "Şu salpy dodak hebeşmikä bizi rişat etjek?"diýip oýlanypdy. Şu wagta deñeç feýzimizden peýdalanyp bilmeýşiniň sebäbi-de şol.

Eger,toba eden bolsa, sen hem oña şefagatçı bolan bolsañ, bar onda ony bagışladym!" Diýdi. Şu wakadan soñra, Bedreddiniň derejesi-de Sadreddiniň derejesi bilen deñleşdi. Ahmet Ỳasawy Hezretleriniň, Zeñni Ata bilen dowam ýoly, Zeñni Atadan soñra Seýit Ata we Sadr Ata bilen dowam etdi. Seýit Ata, Hajy Azyzan (Aly Ramiteni pir Nessaj) bilen söhbet etdi. Sadr Atanyň halypalary uzak wagtlap Ỳasawulluk ýoluny dowam etdirdiler. Onuň halypalary, Eýmen Bawa, Şih Aly, Möwdut Şih görnüşünde ýatlanýar. Möwdut Şyhyň meşhur iki halipasy bardy. Olar: Hoja Abdyllah we Kemal Şyhdy. Hoja Abdullahyň halipasy Hadym Şyh, onuňam halipasy Jemalüddini Buhareddin. Reşadyň eýesi Jemalledin (m.1258) (Daşgent)töwereklerinde, Samarkant ýolunyň 11-nji kilometrinde Zeñni Ata obasynda aradan çykyp, ol ýerde topraga berildi. Zeñni Atanyň gubyryny hemmeler bilyärди we zyýaratyna barýardylar. Ubeýdullahy Ahrar Hezretleri: "Zeñni Atanyň guburyna her zyýarata baranynda, gabyryndan: "Allah! Allah!" diýen sesleri eşidýärin, diýerdi." Allatagala hemmesinden razy bolsun.

Ýusup LALLAKOW. Magtymgulyny öwreniş